

דעת הלכה

יצא לאור ע"י בית ההוראה
"שערי הוראה"
נערך ע"י הרב יוסף
אייזנשטיין שליט"א מרבני
בית ההוראה מו"צ ומח"ס
דעת הלכה וש"ע השל"ה
לפי סדר דף היומי בהלכה

"קו הרבנים" מענה 24 שעות ביממה: 0732-122-122

גליון 13 תולדות

על איזה מאכלים מברכים בתוך הסעודה

סימן קעז

פירות מבושלים וקומפוט

ו. אם מבשל הפירות עם בשר או שומן ודבש ועושה מהם תבשיל שבא למזון וסעודה ולא לקינוח אין צריך לברך עליהם, ולצאת מידי ספק טוב שיקח פרי חי ויברך עליה להוציא אותם. ואם אין לו פרי, יאכל תחילה וסוף עם פת. (מ"ב סק"ד). ולפי הרגלי האכילה בזמנינו נחשב כודאי בא מחמת הסעודה ואין צריך לפוטרו על ידי דבר אחר. (חוט שני ברכות עמ' קסח).

ואם אוכלם לקינוח מברך עליהם. (מ"ב סק"ד). ואף במקומות שנהגו לאכול פירות מבושלים בסוף כל סעודה. (שעה"צ סק"ז). וי"א שהחפץ חיים חזר בו ולא בירך על קומפוט כי כיום נעשה כחלק מהסעודה. (תשו' והנהגות ח"א קעז). והחזו"א ועוד נהגו לברך. (דינים והנהגות פ"ו ז, הגרש"ז אורבך בקובץ צהר תשס"א עמ' רמז).

דרך העולם

ז. פירות בתוך הסעודה אף אם יאמר שאוכלם לשיעיה כי דרך העולם לאכלם לקינוח מברך. ודגים ובשר אף אם יאמר שאוכלם לתענוג וקינוח אינו מברך כי דרך העולם לאכלם לשובע. (תהלה לדוד סק"א).

גלידה

ח. גלידה וכדומה מברכים עליהם בסעודה כי בא לקינוח. (ותן ברכה ח"א ע"פ בשם הגרש"ז אורבך, שבה"ל ח"א סי' רה).

ירקות

ט. ירקות חיים כמלפפון צנון ובצל או חזרת וקישואין ולפי הרגל האכילה בזמן המ"ב צריך לברך עליהם. (מ"ב סק"ה). ולהרגל האכילה בזמנינו אין מברכים כי באים מחמת הסעודה. (הגרש"ז אורבך בקובץ צהר תשס"א עמ' רמז, ועוד).

חזרת ומרור

י. חזרת צנון ובצל עם בשר הרי הוא טפל לבשר ואין מברך. (מ"ב סק"ה). ומרור בליל פסח יכוין בכרפס לפוטרו. (מ"ב סי' תעה ס"ק נ"ה). כיון שבא למצוה, שמא אינו כבא מחמת סעודה. (ערוה"ש שם ס"ח).

סימני ר"ה

יא. כרתי רוביא וסילקא שאוכלים בליל ר"ה אם אוכלם כתבשיל בסעודה נחשב כבא מחמת סעודה ואין לברך. (כה"ח סי' תקפג ס"ק י"ב). אבל קרא יש לברך עליו. (הלי"ש ר"ה פ"א ס"ח).

הבאים מחמת הסעודה

א. מאכלים שבאים לפת את הפת או שבאים למזון ולשובע כגון בשר דגים וביצים וירקות גבינה ודייסא ומיני מלוחים ותבשילים, הרי הם נטפלים לפת ואף אם אוכלם בלא פת אין צריכים ברכה לא לפנייהם ולא לאחריהם. (שו"ע סי"א מ"ב סק"א-ב).

אינו רוצה לאכול פת

ב. אם אינו חפץ לאכול פת אלא אוכל מעט כדי לפוטרו, ובפרט אם אוכל פחות מכזית, יש להסתפק אם פוטרו, וטוב יותר שלא יאכל פת ויברך על כל דבר ברכתו הראויה, ובשבת ויו"ט שמצוה לאכול כזית פת חשוב הוא ונעשו הכל טפלים אצלו. (מ"ב סק"ג).

ואף אם אוכל פחות מכזית לשם שביעה אינו פוטר שאר מאכלים, (דגול מרבבה סי' קסז במג"א סק"ו, והובא בא"א בוטשאטש שם). וי"א שבאכל לשם שביעה פוטר. (הגר"ש אלישיב בזה"ב פ"ח הע"ל).

לחם וקרוטונים במרק

ג. חתיכות לחם או קרוטונים שנתנם במרק, ועיקר כונתו על המרק אינו נטפל להם, ומברך על הלחם המוציא ועל המרק שהכל. (שערי הברכה פ"ח הע"ו בשם הגר"ש וואזנר).

הבאים שלא מחמת הסעודה

ד. מאכלים שאין באים לפת הפת ולא להשביע אלא לקינוח, כגון כל מיני פירות, אם אוכל אותם בלא פת צריכים ברכה לפנייהם, ואין ברכת המוציא פוטרם, ואין צריכים ברכה לאחריהם ונפטרים בברכת המזון, כיון שבאו תוך הסעודה. (שו"ע שם מ"ב סק"ד).

אכלם עם פת

ה. ואם הובאו לפת הפת ואכל פת בתחילת אכילתם ובסופם אף אם אכל בינתיים בלא פת אין צריך לברך עליהם. וראוי לזהר לאכול קצת בפני עצמם ויברך עליהם ויכול לאכול עם או בלי פת, כי יש סוברים שצריך לאכול הכל עם פת. ואם עיקר קביעותו על הפירות אם התחיל לאכול עם פת שוב אין מברך אף אם לא יאכל עוד פת.

ואם אכלם לקינוח מה שאוכל עם פת אין צריך ברכה, ומה שיאכל בלא פת צריך ברכה. (שו"ע שם מ"ב סק"ח-ט).

הבאים לאחר סעודה

יב. דברים הבאים לאחר סעודה, כמנהג בזמן הגמרא שבסוף הסעודה היו **מסירים ומושכים ידיהם** מהפת, וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות, כל מה שיביאו בין דברים מחמת סעודה כבשר ודגים או שלא מחמת הסעודה כמיני מתיקה **צריכים ברכה** לפנייהם ולאחריהם. **ובזמנינו** אינו מצוי כי אין רגילים למשוך ידינו מהפת עד ברכת המזון. (שו"ע סי"ג מ"ב ס"ק יא-יב).

סעודות גדולות וחתונות

יג. בסעודות גדולות שרגילים למשוך ידיהם מהפת ועורכים השולחן במיני פירות ושתיה, ואין מסלקים השולחן נחלקו הפוסקים אם נחשב כסעודה אחרת. (ביה"ל ד"ה שאין). **ובחתונות** שמסתלקים מהסעודה ועוסקים בשמחת חתן וכלה **ועוקרים חלק** מהשולחנות י"א שנחשב אחר הסעודה וצריך לברך. (שבה"ל ח"א סי' רה, הגרי"ש אלישיב בזה"ב פ"ח). וי"א שאינו סילוק כי זה רק שיהא מקום לשמחת חתן ובפרט שנשאר שולחן המזרח ואין צריך לברך. (וזה"ב שם בשם הגר"ש אוירבך, חוט שני ברכות עמי קעא).

סעודת ערב פסח שחל בשבת

יד. ערב פסח שחל בשבת ואוכלים פת בשולחן אחד, וממשיכים לאכול הסעודה בשולחן אחר **אין נחשב עקירת השולחן**, כי אין עושים זאת להפסיק הסעודה

אלא כדי לאכול בלא חשש חמץ. ואף אם כבר הגיע זמן איסור חמץ נחשב כסעודה אחת. (חשב האפוד ח"ג ס"י, שבות יצחק פסח פ"ט סק"ד).

קבע סעודתו על הפירות

טו. אם קובע סעודתו ללפת הפת עם הפירות מחלוקת אם תחילת אכילתו **מהפירות בלא פת** אם צריכים ברכה, ולכן טוב שיתחיל עם פת, ואף אם אחר כך לא יאכל פת אינו מברך. (שו"ע סי"ג)

טז. אף אם לא היו הפירות לפניו בשעת ברכת הפת, ואף **לא היה דעתו עליהם**, כיון שבאו ללפת הפת אין טעונים ברכה כלל. (שו"ע סי"ד).

שלחו לו מבית אחרים

יז. אם אחר שבירך על הפת שלחו לו מבית אחרים שאינו סמוך עליהם ולא היה דעתו עליהם, אף מדברים שהדרך ללפת הפת, למחבר **מברך** עליהם כבנמלך. ולרמ"א **לא ראיתי נזהרים** בזה, כי סתם דעת האדם על כל מה שיביאו לו בסעודה. (שו"ע סי"ה).

ובמקומות שאין הדרך כלל לשלוח אוכל ובמקרה של אחד השכנים מאכל לחבירו צריך לברך עליו. (שו"ע הרב סי"ה) ויש חולקים. (תהלה לדוד סק"ד)

סימן קעח

דיני הפסק בסעודה

חדר מדרגות

ה. אם יצא לחדר מדרגות יש להקל להחשיבו כמחדר לחדר. (הגר"ש אוירבך בשבות יצחק שם). וי"א שנחשב שינוי מקום. (הגר"ש וואזנר שם). ויש שחלקו שרק **סמוך לביתו** ומיוחד לשימוש אינו שינוי מקום. (הגר"ש אלישיב שם).

באיזה דברים שייך שינוי מקום

ו. למחבר בין אם אכל **פת או פירות ושאר משקים** ושינה מקומו צריך לחזור ולברך. ולרמ"א רק אם אכל **פירות ומשקים** שאין טעונים ברכה אחרונה במקומו ומיד כששינה מקומו בטל קביעותו וצריך לחזור ולברך. אבל **באכילת פת וי"א כל מעין שלש** שצריכים ברכה במקומו לא נתבטל הקביעות הראשונה אף אם יצא ממקומו ואין צריך ברכה ראשונה. ולכתחילה לא יעקור ממקומו. (שו"ע סי"א-ב, מ"ב הקדמה).

שינה מקומו מה דינו

ז. לרמב"ם ומחבר בשינה מקומו מברך **ברכת המזון או ברכה אחרונה** הראויה על האוכל שאכל, **וברכה ראשונה** על מה שרוצה לאכול עכשיו. ולשאר פוסקים ורמ"א אין צריך רק **ברכה ראשונה** על מה שרוצה לאכול ויוצא בברכה אחרונה אחר אכילה שניה על שניהם. והלכה כרמ"א. (שו"ע סי"א-ב, מ"ב הקדמה).

הניח מקצת חברים

ח. אם אכל עם עוד חברים וכשיצא ממקומו **נשאר שם** מבני חבורתו, ואף אם נשאר אחד, נחשב מקומו ואינו חוזר ומברך. (שו"ע סי"ב, מ"ב סק"א וסק"ק יד). ואם החברים **בירכו** וכל שכן אם הלכו למקום אחר בטלה קביעותם. (מאמר מרדכי סק"ד).

כללי שינוי מקום שחוזר ומברך

מהו שינוי מקום

א. אם הלך באמצע אכילתו בין **מבית לבית** או **יצא מביתו** וחזר, ואין מועיל לזה שהיה דעתו בשעת ברכה. וכן אם הלך **מחדר לחדר** או מבית לעליה הוי שינוי מקום, אך בזה מועיל אם היה דעתו מתחילה לכך. ובטרקלין אחד **מזוית לזוית** לא הוי שינוי מקום, אף אם אין רואה מקומו הראשון. (שו"ע סי"א, מ"ב הקדמה וסק"ט).

רואה מקומו

ב. בבית אחד **מחדר לחדר** אם רואה אף **מקצת מקומו** הראשון שאכל שם אף דרך חלון אינו שינוי מקום, אף אם לא היה דעתו לכך. **ומבית לבית** אף שסמוכים זה לזה מסתפקים האחרונים אם מועיל ראית מקום, והעיקר שאין מועיל. (מ"ב ס"ק יב).

מרפסת

ג. היוצא למרפסת או חצר פרטית **שאינו מקורה** י"א שנחשב כמחדר לחדר ומועיל דעתו או רואה מקומו, (הגר"ש אוירבך בשבות יצחק נר שבת פ"כ סי' ד סק"ג, מבית לוי ח"י"ז ע' לד). וי"א שנחשב שינוי מקום. (הגר"ש אלישיב בשבות יצחק שם). ואם **חלקה מקורה וחלקה אינה מקורה** אין ההליכה מחלק המקורה לאינו מקורה שינוי מקום. (חוט שני ברכות ע' קעב).

חדר של אחר

ד. אם החדר השני שייך **לאדם אחר** נחשב כשני בתים. ואף אם **נתן לו רשות** להשתמש יש להסתפק אולי זה כבית אחר. (שש"כ פ"ד הע' כז בשם הגר"ש אוירבך, שבות יצחק שם סק"ב בשם הגרי"ש אלישיב, שערי הברכה פ"ט הע' כז בשם הגר"ש וואזנר).